

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Katarzyna Kopaczyńska-Pieczniak
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID: 0000-0002-1805-1856
katarzyna.kopaczynska-pieczniak@lublin.pl

Wady przedsiębiorstwa jako przedmiotu czynności prawnej

ABSTRAKT

Artykuł ma charakter naukowo-badawczy i zawiera wyniki badań prowadzonych na gruncie polskiego prawa cywilnego i handlowego. Tematem badań jest zdefiniowanie pojęcia „wada przedsiębiorstwa” będącego przedmiotem czynności prawnej, a także ustalenie zależności pomiędzy wadą przedsiębiorstwa a wadami jego poszczególnych składników. Podjęcie się analizy wskazanego zagadnienia ma znaczenie nie tylko teoretyczne, ale i praktyczne z uwagi na możliwość uczynienia z przedsiębiorstwa samodzielnego przedmiotu obrotu prawnego. Istotnym zagadnieniem jest odróżnienie wady przedsiębiorstwa jako przedmiotu czynności prawnej od wady prawa do przedsiębiorstwa czy praw do poszczególnych jego składników. Główna teza sprowadza się do stwierdzenia, że wada przedsiębiorstwa jest specyficzną konstrukcją odmienną od wady poszczególnych jego składników i niezależną od ich wad. Może istnieć w sytuacji, gdy żaden składnik nie jest taką wadą dotknięty. Celem badań jest skonstruowanie pojęcia „wada przedsiębiorstwa” i wykazanie zależności pomiędzy taką wadą a cechami składającymi się na jego istotę w postaci zorganizowania, celowości oraz funkcjonalności, przy uwzględnieniu rodzaju czynności prawnej mającej za przedmiot przedsiębiorstwo. Rozważania mają też na celu zbadanie możliwości zakwalifikowania wad przedsiębiorstwa na podstawie przepisów określających przejawy niezgodności dobra będącego przedmiotem czynności prawnej z umową. Uzupełnieniem badań jest zestawienie rodzajów odpowiedzialności z tytułu wad przedsiębiorstwa i przysługujących z tego tytułu uprawnień.

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwo; wada przedsiębiorstwa; czynność prawna; samodzielny przedmiot obrotu prawnego

WPROWADZENIE

Celem artykułu jest analiza zagadnień dotyczących wad przedsiębiorstwa będącego przedmiotem czynności prawnej. Przedsiębiorstwo rozumiane przedmiotowo może być samodzielnym przedmiotem obrotu. W szczególności może zostać zbyte czy oddane innej osobie do używania i pobierania pożytków. Obrót takim kompleksem majątkowym implikuje powstanie pytania o rozumienie i ocenę jego wad. W szczególności wyjaśnienia wymaga pojęcie wady przedsiębiorstwa, wyodrębnienie rodzajów wad, jakimi może być ono dotknięte, a zwłaszcza odróżnienie wad fizycznych i prawnych, a także zakwalifikowanie ich jako przejawów określonych nieprawidłowości dotyczących przedsiębiorstwa. Istotnym zagadnieniem jest również ocena wad w kontekście istoty przedsiębiorstwa jako przedmiotu czynności prawnej, a tym samym wpływu ich istnienia na uznanie, że czynność ma za przedmiot przedsiębiorstwo. Na tym tle powstaje też kwestia dokonania rozgraniczenia pomiędzy wadami poszczególnych składników przedsiębiorstwa, które mogą zostać uznane za wady przedsiębiorstwa jako całości a takimi, które nie wpływają na zakwalifikowanie przedsiębiorstwa jako dotkniętego wadą. Analiza wskazanych zagadnień wymaga zastosowania metody prawnodogmatycznej. Problematyka przedsiębiorstwa i obrotu nim jest szeroko omawiana w doktrynie, natomiast pojęcie wady przedsiębiorstwa nie było przedmiotem odrębnej publikacji.

ISTOTA PRZEDSIĘBIORSTWA JAKO PRZEDMIOTU CZYNNOŚCI PRAWNEJ

Przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym stanowi szczególny przedmiot obrotu prawnego. Jest ono rozumiane jako zorganizowany zespół składników niematerialnych i materialnych przeznaczony do prowadzenia działalności gospodarczej (art. 55¹ Kodeksu cywilnego¹). Charakteryzuje się tym, że w jego skład wchodzi prawa majątkowe (aktywa), czyli składniki mienia, natomiast nie obejmuje ono zobowiązań związanych z jego prowadzeniem. Istotne znaczenie odgrywają przy tym składniki niematerialne, w szczególności renowa czy klientela². Co charakterystyczne, ustawa zalicza do składników przedsiębiorstwa koncesje, licencje i zezwolenia, czyli prawa wynikające z decyzji administracyjnych³. Ponadto przedsiębiorstwo ma charakter zorganizowany, co oznacza, że tworzące je składniki są powiązane funkcjonalnie i tworzą pewną całość. Ma też charakter celowy, skoro jest przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej. Ujęcie takie przesądza więc, że przedsiębiorstwo – stanowiąc podstawę wykonywania działalności gospodarczej – może w zasadzie przysługiwać podmiotom prowadzącym taką działalność, niezależnie od tego, czy stanowi ona główny czy też uboczny przedmiot ich aktywności.

Przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym jest często określane jako zespół rzeczy i praw⁴. Jego przykładowe składniki wymienia art. 55¹ k.c. Skład przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym można tymczasem definiować w dwóch aspektach: formalnym i materialnym. W ujęciu formalnym przedsiębiorstwo to w istocie zbiór praw przysługujących określonej podmiotowi do dóbr materialnych i niematerialnych. Definicja zawarta w art. 55¹ k.c. jest z tego punktu widzenia mało precyzyjna, gdyż z jednej strony wymienia przedmioty praw, jak oznaczenie przedsiębiorstwa czy jego tajemnice, z drugiej zaś wskazuje na prawa jako jego składniki, jak własność nieruchomości lub ruchomości. Natomiast w aspekcie materialnym przedsiębiorstwo jest zbiorem rzeczy (dóbr materialnych) i dóbr niematerialnych, będących przedmiotem praw wchodzących w skład przedsiębiorstwa, a także praw, wobec których nie można wyodrębnić ich przedmiotu (np. wierzytelności).

Ustawowe ukształtowanie przedsiębiorstwa nie rozstrzyga, czy jest ono przedmiotem szczególnego prawa podmiotowego (prawa do przedsiębiorstwa) czy też jest to zbiór odrębnych praw (*universitas iuris*)⁵. Jednak niezależnie od kwalifikacji z tego punktu widzenia

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1740), dalej: k.c.

² M. Poźniak-Niedzielska, *Zbycie przedsiębiorstwa w świetle zmian w kodeksie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1991, z. 6, s. 34.

³ E.K. Czech, *Koncesje i zezwolenia jako składniki przedsiębiorstwa*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2006, nr 5, s. 46; S. Dudzik, *Zbycie przedsiębiorstwa a sukcesja praw i obowiązków wynikających z decyzji administracyjnych*, „Państwo i Prawo” 1994, z. 7–8, s. 39; Z. Gawlik, *Przedsiębiorstwo jako przedmiot obrotu a prawa wynikające z decyzji administracyjnych*, [w:] *Współczesne problemy prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Prof. dr hab. Marii Poźniak-Niedzielskiej*, red. A. Kidyba, R. Skubisz, Kraków 2007, s. 85.

⁴ Zob. zwłaszcza: J. Frąckowiak, *Instytucje prawa handlowego w kodeksie cywilnym*, „Rejent” 2003, nr 6, s. 21.

⁵ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2018, s. 303–304; W.J. Katner, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2018, s. 55; J. Preussner-Zamorska, *Konstrukcja prawa do przedsiębiorstwa i jej konsekwencje w świetle nowej regulacji prawnej*, „Rejent” 1992, nr 2, s. 31 i n. Na temat charakteru prawnego przedsiębiorstwa zob. M. Habdas, *Przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2002, nr 2, s. 334; T. Komosa, J. Tropaczyńska, *Charakter prawny przedsiębiorstwa*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 1996, nr 8, s. 29 i n.; P. Pełczyński, *Charakter prawny przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym*, „Rejent” 1998, nr 1, s. 71; M. Poźniak-Niedzielska, *Pojęcie przedsiębiorstwa a jego majątek*, „Annales Universitatis Mariae Curie-

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

przepisy wyraźnie przewidują możliwość uczynienia z przedsiębiorstwa samodzielnego przedmiotu obrotu poprzez wskazanie na dopuszczalność dokonania czynności prawnej mającej za przedmiot przedsiębiorstwo (art. 55² k.c.)⁶. Czynność taka może dotyczyć przedsiębiorstwa jako całości, co nie oznacza, że w każdym przypadku odnosi się ona do przedsiębiorstwa w całości. Zgodnie z art. 55² k.c. czynność ta bowiem co do zasady obejmuje wszystko, co wchodzi w skład przedsiębiorstwa, jednak co innego może wynikać z treści czynności prawnej albo z przepisów szczególnych. Granice dopuszczalnych wyłączeń, dokonywanych z woli stron umowy sprzedaży przedsiębiorstwa czy też z mocy ustawy, wyznaczają dwa zasadnicze czynniki: przedmiotowy i funkcjonalny. Aspekt przedmiotowy wynika z definicji przedsiębiorstwa i wyraża się w tym, że mimo wyłączeń przedmiotem sprzedaży jest nadal to samo przedsiębiorstwo, czyli kompleks obejmujący prawa majątkowe, zorganizowany i przeznaczony do wykonywania działalności gospodarczej. Aspekt funkcjonalny polega na tym, że przedmiot sprzedaży powinien być zdolny do realizacji dotychczasowej działalności, co oznacza, że nie ulega zatraceniu jego funkcja⁷. Natomiast wartość sprzedawanego zespołu składników w porównaniu z wartością całego przedsiębiorstwa nie stanowi kryterium decydującego o tym, czy czynność ma za przedmiot przedsiębiorstwo⁸.

Z tego względu mówiąc o czynności prawnej dotyczącej przedsiębiorstwa, należy różnić czynność prawną mającą za przedmiot przedsiębiorstwo w całości oraz taką, która ma za przedmiot przedsiębiorstwo jako całość. W pierwszym przypadku przedmiotem transakcji jest przedsiębiorstwo obejmujące wszystkie wchodzące w jego skład elementy, a w drugim przypadku przedmiotem transakcji jest przedsiębiorstwo rozumiane jako całość, przy czym może ono obejmować zarówno wszystkie tworzące je składniki, jak i odpowiednią ich część, ale decydującą o uznaniu, że przedmiotem transakcji jest przedsiębiorstwo (art. 55² k.c.). W konsekwencji przedsiębiorstwo „jako całość” nie musi być jednocześnie przedsiębiorstwem „w całości”.

CZYNNOŚCI PRAWNE MAJĄCE ZA PRZEDMIOT PRZEDSIĘBIORSTWO

Problematyka wad przedsiębiorstwa i odpowiedzialności za nie wiąże się ściśle z dokonaniem czynności prawnej mającej za przedmiot przedsiębiorstwo i z powstaniem na tej podstawie określonego stosunku prawnego. W szczególności może to być czynność powodująca jego zbycie bądź oddanie innej osobie do używania i pobierania pożytków (korzystania).

Skłodowska” 1982, nr 8, s. 130; J. Widło, *Przedsiębiorstwo w świetle zmian kodeksu cywilnego*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 1, s. 10; E. Gniewek, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2013, s. 129. Zob. także: uchwała SN z dnia 8 marca 2006 r., III CZP 105/05, OSNC 2006, nr 10, poz. 159; wyrok SN z dnia 13 maja 2004 r., III SK 39/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 89; wyrok SN z dnia 3 grudnia 2009 r., II CSK 215/09, Legalis; wyrok SA w Katowicach z dnia 7 marca 2014 r., I ACa 1175/13, LEX nr 1466784.

⁶ Na temat obrotu przedsiębiorstwem zob. E. Norek, *Przedsiębiorstwo jako przedmiot obrotu gospodarczego*, Warszawa 1997, passim; M. Bednarek, *Przedsiębiorstwo jako przedmiot czynności prawnych – spory doktrynalne z perspektywy praktyki obrotu*, „Studia Prawnicze” 2009, nr 3, s. 47.

⁷ Zob. S. Buczkowski, *Glosa do wyroku SN z 10 stycznia 1972 r.*, I CR 359/71, OSPiKA 1972, nr 12; wyrok SN z dnia 29 stycznia 2009 r., V CSK 294/08, Legalis; wyrok SN z dnia 15 listopada 2010 r., I CSK 703/09, Legalis.

⁸ Wyrok NSA z dnia 6 października 1995 r., SA/Gd 1959/94, „Prawo Gospodarcze” 1996, nr 3, poz. 30; wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2008 r., I SA/Wr 335/08, niepubl.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Zbycie przedsiębiorstwa może nastąpić na podstawie umowy sprzedaży (art. 535 k.c.), darowizny (art. 888 k.c.), zamiany (art. 603 k.c.) czy umowy spółki, której skutkiem jest wniesienie przedsiębiorstwa jako wkładu do spółki (art. 860 k.c., art. 3 Kodeksu spółek handlowych⁹)¹⁰. Jego oddanie do używania i pobierania pożytków może nastąpić przede wszystkim na podstawie umowy dzierżawy (art. 693 k.c.).

W razie zbycia składniki przedsiębiorstwa, wszystkie lub z odpowiednimi wyłączeniami, przechodzą na inny podmiot w drodze jednej czynności prawnej (*uno actu*). Uznanie przedsiębiorstwa za zbiór praw powoduje, że czynność prawna mająca na celu zbycie przedsiębiorstwa z jurydycznego punktu widzenia jest zbiorem takich czynności odnoszących się do poszczególnych jego składników¹¹, traktowanych jako jedność i dokonywanych na podstawie jednego zdarzenia prawnego z mocy art. 55² k.c. W konsekwencji należałoby uznać, że jest to specyficzna postać zbioru sukcesji syngularnych¹², jednak traktowanych przez przepisy jak sukcesja uniwersalna. Natomiast przy założeniu istnienia prawa podmiotowego do przedsiębiorstwa przedmiotem takiej czynności prawnej jest to jedno prawo majątkowe. W razie oddania przedsiębiorstwa do używania i pobierania pożytków, w zależności od przyjętej koncepcji prawnej konstrukcji przedsiębiorstwa, również można rozważać dwa modele takich czynności: jako zbioru czynności ustanawiających prawo dzierżawy dokonywanych na podstawie jednego zdarzenia prawnego bądź jako czynności odnoszącej się do przedsiębiorstwa jako przedmiotu prawa podmiotowego¹³. Ze względu na to, że czynność prawna dotyczy przedsiębiorstwa jako całości, składniki wchodzące w jego skład nie muszą zostać wymienione w treści czynności prawnej, wystarczające jest wskazanie elementów indywidualizujących przedsiębiorstwo (np. nazwa, położenie)¹⁴.

Jednocześnie poszczególne składniki przedsiębiorstwa, poprzez fakt przynależności do niego, nie tracą swojej odrębności i w związku z tym mogą być również, niezależnie od przedsiębiorstwa, przedmiotem samodzielnego obrotu.

Celem i skutkiem zbycia przedsiębiorstwa jest jego przeniesienie na nabywcę, który powinien mieć możliwość realizacji wszystkich uprawnień wynikających z przysługiwania mu przedsiębiorstwa. Celem oddania do korzystania jest umożliwienie dzierżawcy posiadania przedsiębiorstwa (jako posiadacz zależny) oraz jego używania i pobierania generowanych przez nie pożytków. W każdym przypadku nabywca lub korzystający z przedsiębiorstwa jest zainteresowany wykorzystaniem takiego kompleksu majątkowego zgodnie z jego przeznaczeniem oraz pobieraniem uzyskiwanych z niego dochodów. Przedsiębiorstwo powinno więc nadawać się do celu, do jakiego tego typu zespół składników jest używany, posiadać cechy i właściwości charakterystyczne dla przedsiębiorstwa takiego typu w ogólności bądź ustalone

⁹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1526), dalej: k.s.h.

¹⁰ Termin „zbycie przedsiębiorstwa”, którym posługuje się art. 75¹ k.c., należy bowiem rozumieć jako rozporządzenie, przeniesienie przedsiębiorstwa na inny podmiot. Zob. E. Norek, *op. cit.*, s. 126. Na temat zbycia przedsiębiorstwa zob. także: M. Wilejczyk, *Zbycie przedsiębiorstwa*, Wrocław 2004, s. 137; J. Widło, *Dzierżawa i użytkowanie przedsiębiorstwa*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2003, nr 2, s. 76.

¹¹ Tak J. Skąpski, [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 2: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. S. Grzybowski, Wrocław 1976, s. 44.

¹² M. Habdas, *op. cit.*, s. 1008.

¹³ Zob. J. Krzyżanowski, [w:] J. Bielski, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, Z. Resich, *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, Warszawa 1972, s. 1504. Autor przyjmuje koncepcję dzierżawy prawa do przedsiębiorstwa.

¹⁴ Z. Gawlik, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Cześć ogólna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2012, s. 301.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

indywidualnie w treści czynności prawnej, odpowiadać odnoszącym się do nich zapewnieniom zbywcy czy oddającego do korzystania. W związku z tym przeniesienie bądź oddanie do korzystania przedsiębiorstwa, które nie spełnia wskazanych kryteriów, może powodować powstanie odpowiedzialności zarówno za wady poszczególnych jego składników, jak i za wady przedsiębiorstwa jako całości.

ZNACZENIE POJĘCIA „WADA PRZEDSIĘBIORSTWA”

Konstruując termin „wada przedsiębiorstwa”, należy odwołać się do regulacji prawnych kształtujących pojęcie „wada”. Zasadnicze znaczenie odgrywają w tym zakresie przepisy dotyczące rękojmi za wady rzeczy sprzedanej, której istota zgodnie z art. 556 k.c. wyraża się w tym, że sprzedawca jest odpowiedzialny względem kupującego, jeżeli rzecz sprzedana ma wadę fizyczną lub prawną.

Zastosowanie do zbycia przedsiębiorstwa przepisów o rękojmi za wady wynika z dyspozycji norm regulujących czynności prawne powodujące jego zbycie. W odniesieniu do umowy sprzedaży podstawą prawną są art. 535 i n. oraz art. 555 k.c., zgodnie z którym przepisy o sprzedaży rzeczy stosuje się odpowiednio również do sprzedaży energii, praw i wody¹⁵. Rękojmia ma zastosowanie także w razie zbycia przedsiębiorstwa na podstawie umowy zamiany (art. 556 i n. w zw. z art. 603 k.c.).

W sytuacji wniesienia przedsiębiorstwa do spółki tytułem wkładu do spółki cywilnej odpowiednie zastosowanie przepisów o rękojmi dotyczy wniesienia jako wkładu własności rzeczy (art. 862 k.c.), przy czym regułę tę na podstawie art. 555 k.c. można odpowiednio odnieść również do wniesienia innych praw tytułem wkładu niepieniężnego do spółki. W handlowych spółkach osobowych zagadnienie zastosowania przepisów o rękojmi w razie wniesienia przez wspólnika wkładu niepieniężnego mającego wady jest zagadnieniem budzącym rozbieżne oceny w doktrynie¹⁶. Wynikają one z braku w treści art. 49 § 1 k.s.h. odesłania do zastosowania przepisów o sprzedaży również w odniesieniu do wad rzeczy wniesionej jako wkład¹⁷.

¹⁵ Na odpowiednie zastosowanie do przedsiębiorstwa przepisów o rękojmi i gwarancji zwracają uwagę S. Włodzyka, M. Spyra, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5A: *Prawo umów handlowych*, red. M. Stec, Warszawa 2020, s. 912.

¹⁶ Wskazuje się, że brak jest wyraźnych podstaw prawnych do stosowania przepisów o rękojmi za wady. Zob. K. Kopaczyńska-Pieczniak, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5B: *Prawo umów handlowych*, red. M. Stec, Warszawa 2020, s. 430; W. Pyziół, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008, s. 116; T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, t. 1, Warszawa 2010, s. 345; K. Wręczycka, *Wniesienie nieruchomości na własność do spółek osobowych*, „Rejent” 2004, nr 9, s. 116–117; A. Baranowska, *Odpowiedzialność za wady fizyczne i prawne wkładów rzeczowych w spółkach osobowych*, „Prawo Spółek” 2003, nr 6, s. 28. Za zastosowaniem przepisów o rękojmi opowiadają się: A. Kidyba, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. A. Kidyba, t. 1, Warszawa 2017, s. 269; K. Kruczałak, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. K. Kruczałak, Warszawa 2001, s. 94; S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2012, s. 515; J.A. Strzępka, E. Zielińska, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J.A. Strzępka, Warszawa 2015, s. 138; R. Stefanicki, *Odpowiedzialność z tytułu rękojmi za wady fizyczne wkładu rzeczowego w spółce jawnej (waga problemu)*, [w:] *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2006, s. 453.

¹⁷ Przepis ten bowiem przewiduje odpowiednie zastosowanie przepisów o sprzedaży do obowiązku świadczenia wspólnika wnoszącego tytułem wkładu rzeczy na własność spółki oraz do ryzyka przypadkowej utraty przedmiotu świadczenia. Poprzednio obowiązujący art. 103 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Do pojęcia „wada” nawiązują też regulacje dotyczące szczególnie ukształtowanej rękojmi w ramach innych niż sprzedaż stosunków prawnych, w szczególności odpowiedzialności darczyńcy w sytuacji, gdy darowana rzecz ma wady (art. 892 k.c.), czy odpowiedzialności z tytułu wad przedmiotu najmu, mające zastosowanie do umowy dzierżawy (art. 694 w zw. z art. 664 k.c.). Na tle wskazanych regulacji termin „wada” należy w drodze analogii ujmować podobnie jak w ramach przepisów o rękojmi przy sprzedaży, jednak z uwzględnieniem różnic zachodzących pomiędzy tymi umowami¹⁸. Aktualny przy tym pozostaje podział na wady fizyczne i prawne.

Terminem „wada” posługują się też przepisy regulujące odpowiedzialność wspólnika lub akcjonariusza spółki kapitałowej, który wniósł wkład niepieniężny mający wady (art. 14 § 2 k.s.h.), przy czym uzasadnione wydaje się odpowiednie zastosowanie do pojęcia wady przepisów art. 556 i n. k.c. zgodnie z dyspozycją art. 2 k.s.h.¹⁹

Wskazane przepisy nie definiują pojęcia „wada”. W ogólnym ujęciu na gruncie przepisów o rękojmi można ten termin rozumieć jako każdą ujemną cechę przedmiotu czynności prawnej (umowy sprzedaży, darowizny, zamiany, wniesienia do spółki tytułem wkładu, dzierżawy), która ogranicza lub wyłącza możliwość osiągnięcia celu umowy, która jego dotyczy, a także realizację ogólnego celu społeczno-gospodarczego zobowiązania wynikającego z takiej umowy²⁰. Ujemny czy negatywny charakter tej cechy wyraża się w tym, że w każdym przypadku, zarówno w razie istnienia wady fizycznej, jak i wady prawnej, obniża ona wartość przedmiotu czynności prawnej, co w ramach umowy wzajemnej należy oceniać z punktu widzenia ekwiwalentności świadczeń stron.

Z uwagi na to, że przedsiębiorstwo jest kompleksem praw, w szczególności dotyczących rzeczy lub innych dóbr (np. dóbr z zakresu własności intelektualnej), a także praw, w odniesieniu do których nie można wyodrębnić ich przedmiotu (np. wierzytelności), konieczne jest odróżnienie wady przedsiębiorstwa oraz wad, jakie mogą dotyczyć poszczególnych jego składników. Jednak w każdym przypadku wada jest cechą przedmiotu czynności prawnej²¹. W związku z tym, niezależnie od koncepcji czynności prawnej mającej za przedmiot przedsiębiorstwo oraz od poglądu na temat przysługiwania prawa do przedsiębiorstwa, a więc zarówno przy uznaniu, że jest to czynność prawna dotycząca prawa do przedsiębiorstwa, jak i przy założeniu, że dotyczy ona zespołu praw będących składnikami przedsiębiorstwa, wady odnoszą się do przedsiębiorstwa będącego (*verba legis* – art. 55² k.c.) przedmiotem takiej czynności. Wada dotyczy w każdym przypadku zorganizowanego i funkcjonujące-

27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. 1934, nr 57, poz. 502 z późn. zm.) przewidywał wprost zastosowanie przepisów o sprzedaży również do odpowiedzialności wspólnika z tytułu rękojmi.

¹⁸ Zob. odnośnie do wad przedmiotu najmu: H. Ciepla, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Gudowski, t. 3, cz. 2, Warszawa 2013, s. 401; J. Jezioro, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2017, s. 1182; J. Panowicz-Lipska, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, Warszawa 2011, s. 31.

¹⁹ Zob. m.in. M. Michalski [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. A. Kidyba, t. 1, s. 184; W. Popiołek, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, s. 47; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 38; A. Szumański, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Schwaja, *op. cit.*, Warszawa 2012, s. 287. Por. wyrok SA w Warszawie z dnia 9 czerwca 2010 r. (I ACa 21/10, LEX nr 1120088), zgodnie z którym pojęcie wady używane w art. 14 § 2 k.s.h. nie jest tożsame z takim pojęciem i środkami ochrony przewidzianymi w przepisach o sprzedaży.

²⁰ Zob. K. Kopaczyńska-Pieczniak, *op. cit.*, s. 840 i n.

²¹ Wyrok SA w Warszawie z dnia 28 września 2016 r., I ACa 1096/16, LEX nr 2171245.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

go kompleksu dóbr materialnych, niematerialnych oraz praw jako pewnej całości, przeznaczonego do wykonywania działalności gospodarczej, a tym samym przynoszenia określonych przychodów. Nie wydaje się natomiast uzasadnione ograniczanie wady przedsiębiorstwa do prawa do przedsiębiorstwa, ewentualnie do zespołu praw majątkowych stanowiących przedsiębiorstwo²². Czynność prawna polega bowiem na przeniesieniu lub obciążeniu takiego prawa lub praw, natomiast jej przedmiotem w każdym przypadku jest przedsiębiorstwo jako szczególna kategoria zespołu składników majątkowych. Z tego względu zbycie przedsiębiorstwa lub jego obciążenie nie jest zbyciem lub obciążeniem prawa, w szczególności jego sprzedaż nie może być oceniana jako sprzedaż prawa, dzierżawa przedsiębiorstwa nie jest natomiast dzierżawą prawa.

W konsekwencji „wada przedsiębiorstwa” jest szczególnym rodzajem wady. Jest to pewna ujemna cecha odnosząca się do zorganizowanego kompleksu składników majątkowych przeznaczonego do wykonywania działalności gospodarczej jako pewnej gospodarczej całości. Powinna więc być oceniana przy uwzględnieniu przede wszystkim cech decydujących o istocie przedsiębiorstwa jako specyficznego przedmiotu obrotu (zorganizowanie, celowość, funkcjonalność). W związku z tym wyraża się ona w nieprawidłowości organizacji lub funkcjonowania takiego przedsiębiorstwa i w utrudnieniu lub uniemożliwieniu wykorzystania go do prowadzenia działalności gospodarczej. Zarówno przedsiębiorstwo jako przedmiot czynności prawnej, jak i jego poszczególne składniki mogą być przy tym dotknięte wadą fizyczną i prawną²³. W konsekwencji wada fizyczna i prawna ogranicza lub uniemożliwia prawidłowe korzystanie z przedsiębiorstwa. Do istoty wady przedsiębiorstwa należy to, że może ona istnieć, mimo że żaden ze składników przedsiębiorstwa, materialnych lub niematerialnych, nie jest dotknięty wadą. W kontekście istoty przedsiębiorstwa nie można uznać za jego wadę braku cech decydujących o uznaniu określonych składników majątkowych za przedsiębiorstwo. Jeżeli nie występuje element ich organizacji, nie są „zespołem” bądź nie nadają się do prowadzenia działalności gospodarczej, wówczas przedmiot czynności prawnej nie może zostać uznany za przedsiębiorstwo. W konsekwencji takie nieprawidłowości nie mogą zostać uznane za wadę przedsiębiorstwa.

WADY FIZYCZNE PRZEDSIĘBIORSTWA

Odnosząc definicję wady fizycznej zawartą w art. 556¹ § 1 k.c. do przedsiębiorstwa, należy uznać, że polega ona na niezgodności zbytego przedsiębiorstwa z umową. Jednocześnie przepis ten wymienia przykładowo poszczególne przejawy takiej niezgodności. Wynikająca z art. 556¹ § 1 k.c. definicja wady fizycznej została więc skonstruowana w sposób dwustopniowy. Takie ujęcie wady powoduje, że definicja ta ma charakter otwarty, gdyż pozwala na uznanie za wadę fizyczną także innych przypadków nieposiadania przez przedmiot umowy oczekiwanych właściwości, które nie mieszczą się w żadnym z podanych w ustawie przeja-

²² Taki pogląd reprezentuje E. Norek, *op. cit.*, s. 193.

²³ Tak również S. Włodyka, M. Spyra, *op. cit.*, s. 913. Odmienne E. Norek (*op. cit.*, s. 193), według którego rękojmią z tytułu wad fizycznych przedsiębiorstwa jako całości nie wchodzi w rachubę z uwagi na zbycie przedsiębiorstwa jako pewnego prawa majątkowego. Również T. Mróz ([w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 9: *Prawo zobowiązań – umowy nienazwane*, red. W.J. Katner, Warszawa 2015, s. 912) ogranicza odpowiedzialność sprzedawcy przedsiębiorstwa z tytułu rękojmi tylko do wad prawnych.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

wów niezgodności z umową²⁴. Sformułowania zawarte w powyższym przepisie dotyczą umowy sprzedaży i jej stron, jednak należy je odnieść również do przypadków zbycia przedsiębiorstwa na podstawie innych czynności prawnych.

Spośród wymienionych w art. 556¹ § 1 k.c. przejawów wadę fizyczną przedsiębiorstwa jako całości może stanowić brak właściwości, które przedsiębiorstwo powinno mieć ze względu na cel oznaczony w umowie lub wynikający z okoliczności lub jego przeznaczenia (art. 556¹ § 1 pkt 1 k.c.). Właściwości przedmiotu czynności prawnej, których brak powoduje, że dotknięty jest wadą fizyczną, obejmują szerokie spektrum cech, decydujących o jego jakości, użyteczności, przydatności. Brak oczekiwanych właściwości podlega ocenie według tego przepisu przy uwzględnieniu dwóch kryteriów, którymi są: rodzaj przedmiotu sprzedaży, w tym przypadku przedsiębiorstwa, oraz cel nabycia. Rodzaj można rozumieć jako kategorię obejmującą przedsiębiorstwa zaspokajające określone potrzeby, zdolne do wykonywania przy ich wykorzystaniu określonego rodzaju działalności gospodarczej. Obejmuje więc grupę przedsiębiorstw posiadających pewne cechy wspólne, dla nich typowe. Z kolei cel nabycia określonego przedsiębiorstwa może zostać określony wprost w umowie albo wynikać z okoliczności lub jego przeznaczenia. Decydujące znaczenie ma więc cel konkretnej transakcji, oceniany z punktu widzenia nabywcy, czyli mający charakter subiektywny. Jego zamiar towarzyszący nabyciu przedsiębiorstwa może zostać określony w umowie przez zawarcie postanowienia wskazującego na przeznaczenie tego kompleksu majątkowego zamierzone przez nabywcę. Cel może też wynikać z przeznaczenia przedsiębiorstwa. Oznacza to, że strony zawierają umowę dla umożliwienia jego wykorzystania przez nabywcę w określony sposób. Przy stwierdzeniu istnienia takiej wady decydujące znaczenie mają względy funkcjonalne, a nie normatywno-techniczne²⁵. Niezdadność przedsiębiorstwa do używania zgodnie z przeznaczeniem wyraża się w tym, że nabywca nie może z niego w pełni korzystać, a więc przedsiębiorstwo nie może być wykorzystane w żadnym normalnym celu, któremu może służyć, jego używanie wymaga dodatkowych starań ze strony nabywcy, powoduje niedogodności lub generuje wyższe koszty albo nie przynosi rezultatów, jakie normalnie towarzyszą prawidłowemu wykorzystaniu przedsiębiorstwa danego rodzaju. Wydaje się, że taki rodzaj wady ma miejsce wówczas, gdy przedsiębiorstwo nie nadaje się do wykonywania określonej działalności gospodarczej. W szczególności przedsiębiorstwo handlowo-usługowe spełnia warunki prowadzenia działalności handlowej, natomiast nie nadaje się do prowadzenia działalności usługowej.

²⁴ Zob. J. Jezioro, *op. cit.*, s. 1176–1177. Na temat wad niestypizowanych w przepisach prawa zob. P. Stec, [w:] *Ustawa o prawach konsumenta. Kodeks cywilny (wyciąg). Komentarz*, red. B. Kaczmarek-Templin, P. Stec, D. Szostek, Warszawa 2014, s. 406 i n. Odmiennie A. Brzozowski ([w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. 2, Warszawa 2015, s. 309), opowiadający się za dotychczasową wykładnią, zakładającą zamknięty katalog wad.

²⁵ A. Brzozowski, *op. cit.*, s. 310; E. Łętowska, *Glosa do wyroku SA w Warszawie z 23 lutego 2000 r.*, I ACa 1281/99, „Państwo i Prawo” 2000, z. 10. Zob. także: uchwała SN z dnia 30 grudnia 1988 r., III CZP 48/88, OSNCP 1989, nr 3, poz. 36; wyrok SN z dnia 20 maja 1997 r., II CKN 115/97, Legalis; wyrok SN z dnia 10 lipca 2002 r., II CKN 111/01, LEX nr 109412; wyrok SN z dnia 2 kwietnia 1993 r., I CKN 244/01, Legalis; wyrok SN z dnia 27 listopada 2003 r., I CK 267/02, Legalis; wyrok SN z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, „Orzecznictwo Sądów Gospodarczych” 2008, nr 4, poz. 28; wyrok SN z dnia 5 marca 2010 r., IV CNP 76/09, Legalis; wyrok SN z dnia 17 kwietnia 2013 r., I CSK 457/12, Legalis; wyrok SA w Białymstoku z dnia 18 lutego 2016 r., I ACa 961/15, LEX nr 2002789; wyrok SA w Krakowie z dnia 31 maja 2016 r., I ACa 937/15, LEX nr 2053829; wyrok SA w Krakowie z dnia 8 lipca 2016 r., I ACa 172/16, LEX nr 2081574.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Inny rodzaj niezgodności z umową, a tym samym wady fizycznej, ma miejsce wówczas, gdy w myśl art. 556¹ § 1 pkt 2 k.c. przedmiot sprzedaży nie ma właściwości, o których istnieniu zbywca zapewnił nabywcę (*dicta et promissa*)²⁶. Zapewnienie zbywcy należy rozumieć jako jego oświadczenie wiedzy o stanowiącym charakterze, stwierdzające, że przedsiębiorstwo z pewnością posiada lub będzie posiadać określone właściwości. Zbywca odpowiada za zapewnienia zawarte w umowie, wyrażone ustnie przy zawarciu umowy, zamieszczone w oznaczeniu przedsiębiorstwa czy takie, którymi posługiwał się w reklamie²⁷. W szczególności zapewnienie o udziale w handlu zagranicznym, a więc wskazanie na eksportowo-importowy charakter przedsiębiorstwa, również zawarte w oznaczeniu („eksport-import”) w sytuacji, gdy przedsiębiorstwo działa tylko na rynku krajowym, można traktować jako brak wskazanych jego właściwości. Wada tego rodzaju może też mieć miejsce w razie zapewnień zbywcy wobec nabywcy, że przedsiębiorstwo jest obciążone zobowiązaniami o określonej wysokości w razie, gdy długi te przekraczają istotnie wskazaną wartość. Może też przybrać postać zapewnień o posiadaniu stosownego zezwolenia lub koncesji w sytuacji, gdy postępowanie w tej sprawie dopiero zostało wszczęte, a więc prawo to nie wchodzi w skład przedsiębiorstwa i nie może ono realizować działalności, której ono dotyczy. Tego rodzaju wadą może być również brak obrotów czy zysku generowanych przez przedsiębiorstwo, o których zapewniał zbywca. Dotyczy to sytuacji, gdy przedsiębiorstwo nie generowało wskazanego obrotu lub zysku w chwili jego zbycia. Nie można natomiast uznać za wadę przypadku, gdy brak gwarantowanych efektów ekonomicznych działalności przedsiębiorstwa ma miejsce po jego zbyciu, a więc wówczas, gdy z przedsiębiorstwa korzysta jego nabywca²⁸.

Kolejnym przejawem wady fizycznej przedsiębiorstwa wynikającej z jego niezgodności z umową jest sytuacja, gdy nie nadaje się ono do celu, o którym nabywca poinformował zbywcę przy zawarciu umowy, a zbywca nie zgłosił zastrzeżenia co do takiego przeznaczenia przedsiębiorstwa (art. 556¹ § 1 pkt 3 k.c.). Dotyczy to sytuacji, gdy nabywca przy zawarciu umowy wskazał zbywcy zamierzony cel, dla którego nabywa przedsiębiorstwo, a więc cel, do którego ma zamiar je wykorzystywać. Jego określenie „przy zawarciu umowy” oznacza, że powinien on zostać podany do wiadomości zbywcy w toku czynności prowadzących do zawarcia kontraktu, czyli w trakcie negocjacji, w ofercie, w odpowiedzi na ofertę lub też w ogłoszeniu o przetargu. Sformułowanie przepisu art. 556¹ § 1 pkt 3 k.c., który stanowi o celu, co do którego zbywca nie zgłosił zastrzeżeń, zdaje się sugerować, że dotyczy on przypadków, gdy cel określony przez nabywcę odbiega od standardowego (typowego) przeznaczenia przedsiębiorstwa, jednak zgodnego z jego właściwościami. W szczególności sytuacja taka może mieć miejsce, gdy nabywca wskazuje na zamiar wykorzystania przedsiębiorstwa do prowadzenia działalności o charakterze zbliżonym do dotychczasowej, jednak z nią nietożsamej.

²⁶ E. Norek (*op. cit.*, s. 194) zalicza taką wadę do wad prawnych przedsiębiorstwa. Tak również T. Mróz, *op. cit.*, s. 912–913.

²⁷ E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002, s. 309; I. Byczkowska, *Odpowiedzialność z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej (wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2000, z. 9, s. 69 i n.

²⁸ Zob. J. Krauss, [w:] *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, M. Modrzejewska, Warszawa 2012, s. 681; E. Norek, *op. cit.*, s. 194. Zob. także: wyrok WSA w Krakowie z dnia 24 lipca 2007 r. (I SA/Kr/1483/05, LEX nr 517229), zgodnie z którym „w polskim systemie prawa zbywca przedsiębiorstwa nie ponosi odpowiedzialności gwarancyjnej (lub z tytułu rękojmi) za wady zbywanego przedsiębiorstwa rozumiane jako brak zakładanych obrotów na bazie nabytego przedsiębiorstwa”.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Wadą fizyczną przedsiębiorstwa może też być jego wydanie nabywcy w stanie niepełnym (art. 556¹ § 1 pkt 4 k.c.). W przypadku zbioru rzeczy wydanie w stanie niepełnym oznacza brak niektórych elementów składowych zbioru²⁹. Również w razie zbycia przedsiębiorstwa niekompletność przedmiotu sprzedaży może wyrażać się w braku poszczególnych składników takiego kompleksu majątkowego, które objęte były umową³⁰. Jest to szczególnie istotne w odniesieniu do tych składników przedsiębiorstwa, które decydują o jego tożsamości i pełnionej funkcji. Brak takich jego elementów może spowodować wątpliwość, czy rzeczywiście przedmiotem umowy było określone przedsiębiorstwo czy tylko pewien zbiór składników niepowiązanych pełnioną funkcją.

Wskazane przykładowo rodzaje wad można *per analogiam* odnieść również do przypadków oddania przedsiębiorstwa do korzystania, w szczególności na podstawie umowy dzierżawy (art. 664 w zw. z art. 694 k.c.). Jednak w takiej sytuacji na tle regulacji art. 664 § 1 i 2 k.c. istotne z punktu widzenia celu umowy są tylko takie nieprawidłowości, które ograniczają przydatność przedsiębiorstwa do umówionego użytku lub uniemożliwiają przewidziane w umowie jego używanie. W istocie więc ich istnienie odpowiada ogólnej klauzuli zawartej w art. 556¹ § 1 k.c. wyrażającej się w tym, że przedsiębiorstwo jest niezgodne z umową, skoro jego używanie objęte treścią i stanowiące cel jej zawarcia podlega ograniczeniom lub jest niemożliwe.

WADY PRAWNE PRZEDSIĘBIORSTWA

Wadliwość przedmiotu czynności prawnej może dotyczyć nie tylko jego właściwości, lecz także sfery prawnej. Z tego względu oprócz wady fizycznej wyodrębnione zostało pojęcie wady prawnej³¹. Wada prawna może odnosić się zarówno do rzeczy, jak i innego przedmiotu czynności prawnej. W szczególności wadą prawną dotknięte mogą być prawa, których dotyczy umowa, czy kompleksy praw, jak przedsiębiorstwo. Pojęcie wady prawnej zostało uregulowane w art. 556³ k.c. Odnosząc je do przedsiębiorstwa jako całości, jego wada prawna może wyrażać się w tym, że podmiotem praw wchodzących w jego skład jest osoba trzecia, a zbywca nie jest uprawniony do rozporządzania przedsiębiorstwem. Przy przyjęciu poglądu o istnieniu jednego prawa do przedsiębiorstwa wada ta polegałaby na tym, że podmiotem tego prawa jest osoba trzecia. Drugi przejaw wady prawnej przedsiębiorstwa to jego obciążenie prawem osoby trzeciej. Sytuacja taka może mieć miejsce w szczególności w razie ustanowienia prawa użytkownika na przedsiębiorstwie (art. 252 w zw. z art. 265 k.c.) czy też oddania go do korzystania na podstawie umowy dzierżawy (art. 693 w zw. z art. 709 k.c.). Trzeci rodzaj wady prawnej polega na tym, że ograniczenie w korzystaniu lub rozporządzaniu przedsiębiorstwem wynika z decyzji lub orzeczenia właściwego organu. W tym przypadku źródłem wady jest istnienie stosownego aktu organu publicznego, w szczególności będzie to decyzja lub inne orzeczenie pochodzące od organu władzy lub administracji publicznej, a także orzeczenie wydane przez sąd, np. zabezpieczenie ustanowione w toku postępowania sądowego³²,

²⁹ Wyrok SN z dnia 18 listopada 2003 r., II CK 201/02, Legalis.

³⁰ Odmienne E. Norek, *op. cit.*, s. 195; T. Mróz, *op. cit.*, s. 943.

³¹ Szeroko na temat rękojmi za wady prawne zob. M. Podrecka, *Rękojmia za wady prawne rzeczy sprzedanej*, Warszawa 2011, *passim*.

³² Zob. wyrok SA w Katowicach z dnia 14 listopada 2003 r., I ACa 524/03, LEX nr 175278.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

a także zajęcie w toku egzekucji³³, czy też ustanowienie zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem (art. 1064¹ i n. Kodeksu postępowania cywilnego).

Ponadto w razie zbycia prawa zbywca odpowiada za jego istnienie. W takiej sytuacji wada prawna może polegać na tym, że prawo będące przedmiotem zbycia nie istnieje. W przypadku przedsiębiorstwa ten rodzaj wady prawnej może mieć miejsce wyjątkowo, gdy składnikami przedsiębiorstwa w materialnym ujęciu są same prawa, w szczególności wierzytelności, koncesje, prawa udziałowe w spółkach. Wada przedsiębiorstwa mogłaby przejawiać się w tym, że wchodzące w jego skład prawa nie istnieją. Natomiast nie stanowi wskazanej wady prawnej sytuacja, gdy nie istnieje przedsiębiorstwo rozumiane jako zorganizowany kompleks majątkowy przeznaczony do wykonywania działalności gospodarczej, a zbywcy przysługuje w istocie własność nieruchomości, np. nieruchomości gruntowej i wybudowanej na niej hali fabrycznej³⁴.

WADA SKŁADNIKA PRZEDSIĘBIORSTWA A WADA PRZEDSIĘBIORSTWA

Na tle konstrukcji wady przedsiębiorstwa istotnym zagadnieniem jest jej odróżnienie od wad poszczególnych jego składników. Stwierdzenie wad określonych składników przedsiębiorstwa nie stanowi bowiem wystarczającej podstawy do uznania, że wadą dotknięte jest przedsiębiorstwo jako całość³⁵. Jednak zarówno w przypadku wad fizycznych, jak i wad prawnych powstaje zagadnienie zakwalifikowania wad odnoszących się do podstawowych składników przedsiębiorstwa, decydujących o jego tożsamości i funkcji (określanych jako składniki istotne³⁶). Wydaje się bowiem, że niejednokrotnie wada taka, zwłaszcza gdy jest istotna, może zostać uznana za wadę przedsiębiorstwa jako przedmiotu umowy, gdyż zmniejsza jego wartość, użyteczność, powoduje, że nie może ono zostać wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem. W szczególności taki charakter może mieć wada polegająca na nieprzydatności do zamierzonego celu linii produkcyjnej z powodu braku właściwości, jakie powinna posiadać ze względu na jej przeznaczenie, czy też wada w postaci obciążenia hipoteką nieruchomości stanowiącej podstawowy składnik przedsiębiorstwa³⁷. W tych przypadkach wprowadzie wada odnosi się do określonego składnika, jednak dla nabywcy przedsiębiorstwa może stanowić okoliczność uniemożliwiającą czy znacznie utrudniającą jego wykorzystanie, a tym samym realizowanie przez przedsiębiorstwo jego funkcji. Również w sytuacji gdy wady dotyczą poszczególnych składników przedsiębiorstwa, przy czym dotknięte są nimi wszystkie lub większość takich elementów, co istotnie ogranicza możliwość wykorzystania przedsiębiorstwa zgodnie z jego przeznaczeniem, można uznać, że taka nieprawidłowość stanowi wadę przedsiębiorstwa jako całości.

³³ J. Skąpski (*op. cit.*, s. 130) i E. Habryn-Chojnacka ([w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Gutowski, t. 2, Warszawa 2016, s. 413) traktują zajęcie w toku egzekucji jako przejaw obciążenia prawem osoby trzeciej.

³⁴ Odmienne E. Norek, *op. cit.*, s. 193; S. Włodyka, M. Spyra, *op. cit.*, s. 913.

³⁵ Zob. wyrok SN z dnia 24 stycznia 2019 r. (II CSK 762/17, LEX nr 2618456), zgodnie z którym w przypadku sprzedaży wieloelementowego zbioru rzeczy oznaczonych co do gatunku, o niejednorodnym składzie i właściwościach poszczególnych rzeczy, stwierdzenie wad elementów zbioru nie pozwala automatycznie na przyjęcie wadliwości całego zbioru.

³⁶ Tak E. Norek, *op. cit.*, s. 193; T. Mróz, *op. cit.*, s. 943; S. Włodyka, M. Spyra, *op. cit.*, s. 914.

³⁷ Por. E. Norek, *op. cit.*, s. 194.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Jednocześnie istnienie wady przedsiębiorstwa nie zależy od istnienia wady jego składnika lub składników. Przedsiębiorstwo jako zorganizowany kompleks majątkowy może bowiem zostać dotknięte wadą wyrażającą się w niewłaściwej jego organizacji czy też nieprawidłowym zestawieniu jego elementów, które jako takie nie są dotknięte wadami. W konsekwencji z jednej strony istnienie wady składnika przedsiębiorstwa nie oznacza jeszcze istnienia wady przedsiębiorstwa, a z drugiej strony wśród wad przedsiębiorstwa można wyróżnić takie, które są pochodną istnienia wad jego składnika lub składników oraz takie, które istnieją niezależnie od tego, czy poszczególne jego elementy są wadliwe.

RODZAJE ODPOWIEDZIALNOŚCI Z TYTUŁU WAD PRZEDSIĘBIORSTWA

W razie zbycia przedsiębiorstwa konsekwencją istnienia jego wad jest odpowiedzialność zbywcy. Przede wszystkim może on ponosić odpowiedzialność z tytułu rękojmi, która obciąża go na podstawie ustawy (*ex lege*)³⁸. Ma charakter niezależny od winy zbywcy, jego wiedzy o wadzie³⁹ czy przyczynienia się w jakikolwiek sposób do jej powstania. Rękojmia jest szczególnym rodzajem odpowiedzialności z uwagi na jej obiektywny i absolutny charakter⁴⁰. Ponadto jest oparta na zasadzie ryzyka i ma charakter bezwzględny⁴¹. Jej wystarczającą podstawą jest istnienie wady rzeczy⁴². Rękojmia charakteryzuje się też ograniczonym zakresem przedmiotowym, bowiem jest odpowiedzialnością za wady rzeczy. Uprawnienia przysługujące nabywcy z tytułu rękojmi za wady przedsiębiorstwa obejmują roszczenie o usunięcie wady (art. 561 § 1 k.c.), a także prawa kształtujące do obniżenia ceny oraz do odstąpienia od umowy (art. 560 § 1 k.c.), przy czym nabywca nie może odstąpić od umowy, jeżeli wada jest nieistotna. Ze względu na zindywidualizowany charakter przedsiębiorstwa w razie jego wad raczej nie znajdzie zastosowania roszczenie o wymianę przedmiotu umowy na wolny od wad (art. 561 § 1 k.c.).

W przypadku darowizny na mocy art. 892 k.c. odpowiedzialność z tytułu rękojmi za wady przybiera postać odpowiedzialności odszkodowawczej i obejmuje obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej obdarowanemu przez darczyńcę, który wiedząc o wadach, nie zawiadomił go o nich we właściwym czasie.

Wydzierżawienie przedsiębiorstwa dotkniętego wadą stanowi podstawę odpowiedzialności wydzierżawiającego z tytułu rękojmi, przy czym uprawnienia dzierżawcy podlegają różnicowaniu w zależności od znaczenia dla przydatności przedmiotu umowy. Jeżeli

³⁸ M. Nesterowicz, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Winiarz, t. 1, Warszawa 1989, s. 556.

³⁹ Wyrok SA w Katowicach z dnia 5 marca 2009 r., V ACa 484/08, OSAKat. 2009, nr 9, poz. 4.

⁴⁰ E. Łętowska, *Prawo umów...*, s. 379; A. Brzozowski, *op. cit.*, s. 304–305; S. Buczkowski, [w:] J. Bielski, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, Z. Resich, *op. cit.*, s. 1299; Z. Gawlik, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Część szczególna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2014, s. 102–103; J. Jezioro, *op. cit.*, s. 1174; C. Żuławska, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Gudowski, t. 3, cz. 2, s. 60–61. Zob. także: wyrok SN z dnia 5 marca 2010 r., IV CNP 76/09, Legalis; wyrok SN z dnia 28 listopada 2007 r., V CNP 124/07, Legalis; wyrok SA w Katowicach z dnia 5 marca 2009 r., V ACa 484/08, OSAKat. 2009, nr 9, poz. 4; wyrok SA w Krakowie z dnia 22 czerwca 2016 r., I ACa 153/16, LEX nr 2108546; wyrok SA w Warszawie z dnia 6 września 2016 r., VI ACa 503/14, LEX nr 2149595.

⁴¹ J. Jezioro, *op. cit.*, s. 1174; W.J. Kocot, *Glosa do uchwały SN z 30 maja 1996 r., III CZP 42/96*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1997, nr 1, s. 29; J. Skąpski, *op. cit.*, s. 1180.

⁴² A. Brzozowski, *op. cit.*, s. 305; E. Habryn-Chojnacka, *op. cit.*, s. 394. Zob. także: wyrok SN z dnia 27 stycznia 2017 r., V CSK 161/16, LEX nr 2269113; wyrok SA w Warszawie z dnia 27 marca 2013 r., VI ACa 1269/12, Legalis; wyrok SA w Białymstoku z dnia 23 grudnia 2014 r., I ACa 601/14, Legalis.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

przedsiębiorstwo jest dotknięte wadą, która ogranicza jego przydatność do umówionego użytku, wówczas dzierżawca może żądać obniżenia czynszu za czas trwania wad (art. 664 § 1 w zw. z art. 694 k.c.). Natomiast jeżeli wada uniemożliwia przewidziane w umowie korzystanie z rzeczy, a wydzierżawiający mimo wezwania wad takich nie usunął lub nie dadzą się one usunąć, wówczas dzierżawca może umowę wypowiedzieć bez zachowania terminów wypowiedzenia (art. 664 § 2 w zw. z art. 694 k.c.).

Istnienie wad przedsiębiorstwa, będącego przedmiotem czynności prawnej, może też stanowić podstawę odpowiedzialności kontraktowej, czyli odpowiedzialności z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Mają do niej zastosowanie w przypadku umów wzajemnych przepisy art. 487 i n. k.c., a w kwestiach tam nieuregulowanych – ogólne przepisy o odpowiedzialności kontraktowej zawarte w art. 471 i n. k.c. w przypadku gdy strona, na ogólnych zasadach, może żądać naprawienia szkody stanowiącej normalne następstwo istnienia takich wad, o ile powstały one na skutek okoliczności, za które druga strona ponosi odpowiedzialność.

Nie można również wykluczyć odpowiedzialności deliktowej na podstawie przepisów o czynach niedozwolonych (art. 415 i n. k.c.). Ten reżim odpowiedzialności znajdzie zastosowanie w sytuacji, gdy wady przedsiębiorstwa są następstwem zawinionego działania strony czynności prawnej. Może ono polegać na celowym uszkodzeniu czy zniszczeniu poszczególnych składników przedsiębiorstwa. Jeżeli składniki te odgrywają w danym przedsiębiorstwie kluczową rolę i decydują o możliwości jego wykorzystania zgodnie z przeznaczeniem, wówczas wyrządzenie szkody można oceniać w odniesieniu do całego przedsiębiorstwa. Odpowiedzialność odszkodowawcza sprawcy obejmie w takim przypadku szkodę wyrządzoną na skutek nienależytego funkcjonowania przedsiębiorstwa, ewentualnie niemożności realizowania przez nie jego funkcji. Jeżeli działanie lub zaniechanie, z którego wynika szkoda, stanowi jednocześnie niewykonanie lub nienależyte wykonanie istniejącego między stronami zobowiązania, wówczas nie wyłącza to roszczenia o naprawienie szkody z tytułu czynu niedozwolonego, chyba że z treści umowy wynika co innego (art. 443 k.c.).

Strona ma przy tym możliwość wyboru reżimu odpowiedzialności, z którego wywodzi swoje roszczenia, i skorzystania z rękojmi lub dochodzenia odszkodowania na zasadach odpowiedzialności kontraktowej lub deliktowej. Ma też możliwość skorzystania z roszczeń odszkodowawczych przysługujących na ogólnych zasadach obok realizacji uprawnień z tytułu rękojmi⁴³.

Natomiast wniesienie wadliwego przedsiębiorstwa tytułem aportu do spółki kapitałowej powoduje powstanie po stronie wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub akcjonariusza odpowiedzialności wyrównawczej, wyrażającej się w obowiązku wyrównania spółce kapitałowej różnicy między wartością przyjętą w umowie lub statucie spółki a zwyczajną wartością wkładu (art. 14 § 2 k.s.h.). Przewidziana w art. 14 § 2 k.s.h. odpowiedzialność jest surową odpowiedzialnością wyrównawczą, określaną mianem absolutnej, gdyż wspólnik ponosi ją niezależnie od winy bądź wiedzy o wadzie, jak również niezależnie od tego, czy

⁴³ A. Brzozowski, *op. cit.*, s. 304; wyrok SA w Szczecinie z dnia 25 kwietnia 2013 r., I ACa 176/13, Legalis; wyrok SA w Szczecinie z dnia 7 maja 2015 r., I ACa 30/15, LEX nr 1785316; wyrok SA w Warszawie z dnia 15 marca 2018 r., I ACa 2148/16, LEX nr 2514581; wyrok SA we Wrocławiu z dnia 6 lipca 2018 r., I AGa 257/18, LEX nr 2679028; wyrok SA w Krakowie z dnia 23 listopada 2018 r., I ACa 357/18, LEX nr 2699133.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

swoim zachowaniem spowodował jej powstanie⁴⁴. Jest ona także niezależna od tego, czy spółka poniosła szkodę na skutek wniesienia wkładu dotkniętego wadą⁴⁵. Ze względu na autonomiczny charakter regulacji zawartej w art. 14 § 2 k.s.h. przepisy o rękojmi mogą zostać odpowiednio zastosowane na podstawie art. 2 k.s.h. w ograniczonym zakresie⁴⁶. Świadczenie wyrównawcze wspólnika na rzecz spółki w zasadzie przybierze postać świadczenia pieniężnego, choć można też uznać za dopuszczalne wyrównanie różnicy wartości w drodze spełnienia przez wspólnika jednego ze świadczeń niepieniężnych przewidzianych w przepisach dotyczących rękojmi⁴⁷, w szczególności przez usunięcie wady lub wymianę rzeczy na wolną od wad (art. 561 § 1 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h.)⁴⁸. Umowa spółki lub statut może określać również inne uprawnienia spółki wobec wspólnika bądź akcjonariusza, który wniósł wadliwy wkład. Mogą one przybrać postać obowiązku wspólnika naprawienia szkody lub zapłaty kary umownej czy też uprawnienia spółki do przymusowego umorzenia udziałów wspólnika⁴⁹.

PODSUMOWANIE

Przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym stanowi szczególny przedmiot obrotu prawnego. Skład tak rozumianego przedsiębiorstwa można definiować w dwóch aspektach: formalnym i materialnym. W ujęciu formalnym skład przedsiębiorstwa to w istocie zbiór praw przysługujących określonej podmiotowi do dóbr materialnych i niematerialnych. Natomiast w aspekcie materialnym przedsiębiorstwo jest zbiorem rzeczy (dóbr materialnych) i dóbr niematerialnych, będących przedmiotem praw wchodzących w skład przedsiębiorstwa, a także praw, wobec których nie można wyodrębnić ich przedmiotu (np. wierzytelności). Mówiąc o czynności prawnej dotyczącej przedsiębiorstwa, należy rozróżnić czynność prawną mającą za przedmiot przedsiębiorstwo w całości oraz taką, która ma za przedmiot przedsiębiorstwo jako całość.

Pojęcie „wada” w ogólnym ujęciu na gruncie przepisów o rękojmi można rozumieć jako każdą ujemną cechę przedmiotu czynności prawnej (umowy sprzedaży, darowizny, zamiany, wniesienia do spółki tytułem wkładu, dzierżawy), która ogranicza lub wyłącza możliwość osiągnięcia celu umowy, która jego dotyczy, a także realizację ogólnego celu społeczno-gospodarczego zobowiązania wynikającego z takiej umowy. Wada przedsiębiorstwa dotyczy w każdym przypadku zorganizowanego i funkcjonującego kompleksu dóbr materialnych, niematerialnych oraz praw jako pewnej całości, przeznaczonego do wykonywania działalności

⁴⁴ Na specyficzny jej charakter zwraca uwagę T. Siemiątkowski (*Odpowiedzialność cywilnoprawna w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2007, s. 143 i n.).

⁴⁵ Por. wyrok SN z dnia 11 grudnia 2002 r., I CKN 1315/00, LEX nr 75349. Mimo braku wyraźnego przepisu należy przyjąć, że nie można wspólnika zwolnić od tej odpowiedzialności w umowie spółki. Zob. J.P. Naworski, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, t. 1, s. 154.

⁴⁶ A. Szumański, *op. cit.*, s. 288–289; E. Skibińska, *Kodeks spółek handlowych*, Warszawa 2003, s. 147. Por. wyrok SA w Warszawie z dnia 12 kwietnia 2000 r. (I ACa 1202/99), dotyczący odpowiedzialności za wady przedmiotu wkładu na gruncie przepisów kodeksu handlowego.

⁴⁷ A. Szumański, *op. cit.*, s. 168 i n.

⁴⁸ Za niedopuszczalne należy uznać obniżenie wartości objętych przez wspólnika udziałów (nawiązujące do obniżenia ceny – art. 560 § 1 k.c.), co wymagałoby umorzenia części udziałów lub akcji wspólnika lub akcjonariusza. Ponadto niedopuszczalne jest odstąpienie od umowy spółki (nawiązujące do art. 560 § 1 k.c.), które nie znajduje zastosowania do umów spółek handlowych jako niezgodne z ich naturą.

⁴⁹ Zob. m.in. A. Kidyba, *op. cit.*, s. 119; M. Michalski, *op. cit.*, s. 185; J.P. Naworski, *op. cit.*, s. 155; W. Popiołek, *op. cit.*, s. 47; A. Szumański, *op. cit.*, s. 291.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

gospodarczej, a tym samym przynoszenia określonych przychodów, a nie prawa do przedsiębiorstwa, ewentualnie zespołu praw majątkowych stanowiących przedsiębiorstwo. „Wada przedsiębiorstwa” to pewna ujemna cecha odnosząca się do przedsiębiorstwa jako pewnej gospodarczej całości. Przedsiębiorstwo może zostać dotknięte wadą fizyczną lub wadą prawną.

Do istoty wady przedsiębiorstwa należy to, że może ona istnieć mimo tego, że żaden ze składników przedsiębiorstwa, materialnych lub niematerialnych, nie jest dotknięty wadą. Ponadto stwierdzenie wad określonych składników przedsiębiorstwa nie stanowi wystarczającej podstawy do uznania, że wadą dotknięte jest przedsiębiorstwo jako całość.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Baranowska A., *Odpowiedzialność za wady fizyczne i prawne wkładów rzeczowych w spółkach osobowych*, „Prawo Spółek” 2003, nr 6.
- Bednarek M., *Przedsiębiorstwo jako przedmiot czynności prawnych – spory doktrynalne z perspektywy praktyki obrotu*, „Studia Prawnicze” 2009, nr 3.
- Brzozowski A., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. 2, Warszawa 2015.
- Buczkowski S., [w:] J. Bielski, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, Z. Resich, *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, Warszawa 1972.
- Buczkowski S., *Glosa do wyroku SN z 10 stycznia 1972 r., I CR 359/71*, OSPiKA 1972, nr 12.
- Byczkowska I., *Odpowiedzialność z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej (wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2000, z. 9.
- Ciepla H., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Gudowski, t. 3, cz. 2, Warszawa 2013.
- Czech E.K., *Koncesje i zezwolenia jako składniki przedsiębiorstwa*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 5.
- Dudzik S., *Zbycie przedsiębiorstwa a sukcesja praw i obowiązków wynikających z decyzji administracyjnych*, „Państwo i Prawo” 1994, z. 7–8.
- Frąckowiak J., *Instytucje prawa handlowego w kodeksie cywilnym*, „Rejent” 2003, nr 6.
- Gawlik Z., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Cześć ogólna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2012.
- Gawlik Z., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Część szczególna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2014.
- Gawlik Z., *Przedsiębiorstwo jako przedmiot obrotu a prawa wynikające z decyzji administracyjnych*, [w:] *Współczesne problemy prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Prof. dr hab. Marii Pożniak-Niedzielskiej*, red. A. Kidyba, R. Skubisz, Kraków 2007.
- Gniewek E., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2013.
- Habdas M., *Przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2002, nr 2.
- Habryn-Chojnacka E., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Gutowski, t. 2, Warszawa 2016.
- Jezioro J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2017.
- Katner W.J., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2018.
- Kidyba A., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. A. Kidyba, t. 1, Warszawa 2017.
- Kocot W.J., *Glosa do uchwały SN z 30 maja 1996 r., III CZP 42/96*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1997, nr 1.
- Komosa T., Tropaczyńska J., *Charakter prawny przedsiębiorstwa*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1996, nr 8.
- Kopaczyńska-Pieczniak K., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5B: *Prawo umów handlowych*, red. M. Stec, Warszawa 2020.
- Kruczalak K., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. K. Kruczalak, Warszawa 2001.
- Krauss J., [w:] *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, M. Modrzejewska, Warszawa 2012.
- Krzyżanowski J., [w:] J. Bielski, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, Z. Resich, *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, Warszawa 1972.
- Łętowska E., *Glosa do wyroku SA w Warszawie z 23 lutego 2000 r., I ACa 1281/99*, „Państwo i Prawo” 2000, z. 10.
- Łętowska E., *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

- Michalski M., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. A. Kidyba, t. 1, Warszawa 2017.
- Mróz T., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 9: *Prawo zobowiązań – umowy nienazwane*, red. W.J. Katner, Warszawa 2015.
- Naworski J.P., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, t. 1, Warszawa 2010.
- Nesterowicz M., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Winiarz, t. 1, Warszawa 1989.
- Norek E., *Przedsiębiorstwo jako przedmiot obrotu gospodarczego*, Warszawa 1997.
- Panowicz-Lipska J., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, Warszawa 2011.
- Pelczyński P., *Charakter prawny przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym*, „Rejent” 1998, nr 1.
- Podrecka M., *Rękojmia za wady prawne rzeczy sprzedanej*, Warszawa 2011.
- Popiołek W., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008.
- Poźniak-Niedzielska M., *Pojęcie przedsiębiorstwa a jego majątek*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 1982, nr 8.
- Poźniak-Niedzielska M., *Zbycie przedsiębiorstwa w świetle zmian w kodeksie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1991, z. 6.
- Preussner-Zamorska J., *Konstrukcja prawa do przedsiębiorstwa i jej konsekwencje w świetle nowej regulacji prawnej*, „Rejent” 1992, nr 2.
- Pyziół W., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008.
- Rodzinkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2005.
- Siemiątkowski T., *Odpowiedzialność cywilnoprawna w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2007.
- Siemiątkowski T., Potrzeszcz R., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. T. Siemiątkowski, R. Potrzeszcz, t. 1, Warszawa 2010.
- Skąpski J., [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 3, cz. 2: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. S. Grzybowski, Wrocław 1976.
- Skibińska E., *Kodeks spółek handlowych*, Warszawa 2003.
- Sołtysiński S., [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2012.
- Stec P., [w:] *Ustawa o prawach konsumenta. Kodeks cywilny (wyciąg). Komentarz*, red. B. Kaczmarek-Templin, P. Stec, D. Szostek, Warszawa 2014.
- Stefanicki R., *Odpowiedzialność z tytułu rękojmi za wady fizyczne wkładu rzeczowego w spółce jawnej (waga problemu)*, [w:] *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2006.
- Strzępka J.A., Zielińska E., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J.A. Strzępka, Warszawa 2015.
- Szumański A., [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2012.
- Widło J., *Dzierżawa i użytkowanie przedsiębiorstwa*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2003, nr 2.
- Widło J., *Przedsiębiorstwo w świetle zmian kodeksu cywilnego*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 1.
- Wilejczyk M., *Zbycie przedsiębiorstwa*, Wrocław 2004.
- Włodyka S., Spyra M., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 5A: *Prawo umów handlowych*, red. M. Stec, Warszawa 2020.
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2018.
- Wręczycka K., *Wniesienie nieruchomości na własność do spółek osobowych*, „Rejent” 2004, nr 9.
- Żuławska C., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Gudowski, t. 3, cz. 2, Warszawa 2013.

AKTY PRAWNE

- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. 1934, nr 57, poz. 502 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1740).
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1526).

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

ORZECZNICTWO

- Uchwała SN z dnia 30 grudnia 1988 r., III CZP 48/88, OSNCP 1989, nr 3, poz. 36.
Uchwała SN z dnia 8 marca 2006 r., III CZP 105/05, OSNC 2006, nr 10, poz. 159.
Wyrok NSA z dnia 6 października 1995 r., SA/Gd 1959/94, „Prawo Gospodarcze” 1996, nr 3, poz. 30.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 12 kwietnia 2000 r., I ACa 1202/99.
Wyrok SA w Katowicach z dnia 14 listopada 2003 r., I ACa 524/03, LEX nr 175278.
Wyrok SA w Katowicach z dnia 5 marca 2009 r., V ACa 484/08, OSAKat. 2009, nr 9, poz. 4.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 9 czerwca 2010 r., I ACa 21/10, LEX nr 1120088.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 27 marca 2013 r., VI ACa 1269/12, Legalis.
Wyrok SA w Szczecinie z dnia 25 kwietnia 2013 r., I ACa 176/13, Legalis.
Wyrok SA w Katowicach z dnia 7 marca 2014 r., I ACa 1175/13, LEX nr 1466784.
Wyrok SA w Białymstoku z dnia 23 grudnia 2014 r., I ACa 601/14, Legalis.
Wyrok SA w Szczecinie z dnia 7 maja 2015 r., I ACa 30/15, LEX nr 1785316.
Wyrok SA w Białymstoku z dnia 18 lutego 2016 r., I ACa 961/15, LEX nr 2002789.
Wyrok SA w Krakowie z dnia 31 maja 2016 r., I ACa 937/15, LEX nr 2053829.
Wyrok SA w Krakowie z dnia 22 czerwca 2016 r., I ACa 153/16, LEX nr 2108546.
Wyrok SA w Krakowie z dnia 8 lipca 2016 r., I ACa 172/16, LEX nr 2081574.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 6 września 2016 r., VI ACa 503/14, LEX nr 2149595.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 28 września 2016 r., I ACa 1096/16, LEX nr 2171245.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 15 marca 2018 r., I ACa 2148/16, LEX nr 2514581.
Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 6 lipca 2018 r., I AGa 257/18, LEX nr 2679028.
Wyrok SA w Krakowie z dnia 23 listopada 2018 r., I ACa 357/18, LEX nr 2699133.
Wyrok SN z dnia 2 kwietnia 1993 r., I CKN 244/01, Legalis.
Wyrok SN z dnia 20 maja 1997 r., II CKN 115/97, Legalis.
Wyrok SN z dnia 10 lipca 2002 r., II CKN 111/01, LEX nr 109412.
Wyrok SN z dnia 11 grudnia 2002 r., I CKN 1315/00, LEX nr 75349.
Wyrok SN z dnia 18 listopada 2003 r., II CK 201/02, Legalis.
Wyrok SN z dnia 27 listopada 2003 r., I CK 267/02, Legalis.
Wyrok SN z dnia 13 maja 2004 r., III SK 39/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 89.
Wyrok SN z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, „Orzecznictwo Sądów Gospodarczych” 2008, nr 4, poz. 28.
Wyrok SN z dnia 28 listopada 2007 r., V CNP 124/07, Legalis.
Wyrok SN z dnia 29 stycznia 2009 r., V CSK 294/08, Legalis.
Wyrok SN z dnia 3 grudnia 2009 r., II CSK 215/09, Legalis.
Wyrok SN z dnia 5 marca 2010 r., IV CNP 76/09, Legalis.
Wyrok SN z dnia 15 listopada 2010 r., I CSK 703/09, Legalis.
Wyrok SN z dnia 17 kwietnia 2013 r., I CSK 457/12, Legalis.
Wyrok SN z dnia 27 stycznia 2017 r., V CSK 161/16, LEX nr 2269113.
Wyrok SN z dnia 24 stycznia 2019 r., II CSK 762/17, LEX nr 2618456.
Wyrok WSA w Krakowie z dnia 24 lipca 2007 r., I SA/Kr/1483/05, LEX nr 517229.
Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2008 r., I SA/Wr 335/08, niepubl.